

2. PRAETEREA. Sicut infidelitas est fornicatio spiritualis, ita et quodlibet peccatum; si ergo propter hoc infidelitas matrimonium solvit, quia est fornicatio spiritualis, pari ratione quodlibet peccatum matrimonium solvet.

3. PRAETEREA. Matth. 18. dicitur: *Si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, et projice abs te*; et dicit Gloss. (*Hier.*), quod « in manu et dextero oculo possunt accipi fratres, et uxor, propinqui, et filii »: sed per quodlibet peccatum efficiuntur nobis impedimenta; ergo propter quodlibet peccatum potest matrimonium dissolvi.

4. PRAETEREA. Avaritia idololatria est, ut dicitur Ephes. 5.: sed propter idololatriam potest mulier dimitti; ergo pari ratione propter avaritiam; et ita propter alia peccata, quae sunt majora, quam avaritia.

5. PRAETEREA. Hoc expresse Magister dicit in litera (*4. Dist. 39.*).

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 5.: *Qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam moechari.*

Praeterea. Si hoc esset, tota die fierent divortia, cum raro inveniatur matrimonium, in quo alter conjugum in peccatum non labatur.

RESPONDEO dicendum, quod fornicatio corporalis, et infidelitas specialem habent contrarietatem ad bona matrimonii, ut ex dictis patet (*art. 3. huj. q.*), unde specialem habent vim separandi matrimonia: sed tamen intelligendum est, quod matrimonium *dupluciter* solvitur: *uno modo* quantum ad vinculum; et sic non potest solvi, postquam matrimonium est ratificatum, neque per infidelitatem, neque per adulterium; sed si non est ratificatum, solvitur vinculum, permanente infidelitate in altero conjugum, si alter conversus ad fidem ad aliud conjugium transeat: non autem solvitur vinculum praedictum per adulterium; alias infidelis libere posset dare libellum repudii uxori adulterae, et ea dimissa, aliam ducere, quod falsum est: *alio modo* solvitur matrimonium quantum ad actum; et sic solvi potest tam per infidelitatem, quam per fornicationem. Sed propter alia peccata non potest solvi matrimonium, etiam quantum ad actum, nisi forte ad tempus se velit vir subtrahere a consortio uxoris ad castigationem ejus, subtrahendo ei praesentiae suae solatium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamvis adulterium magis directe oppo natur matrimonio, in quantum est in officium naturae, quam infidelitas, tamen e contrario est, in quantum matrimonium est sacramentum Ecclesiae, ex quo habet perfectam firmitatem, in quantum significat indivisibilem conjunctionem Christi, et Ecclesiae; et ideo matrimonium, quod non est ratum, magis potest solvi quantum ad vinculum per infidelitatem, quam per adulterium.

AD SECUNDUM dicendum, quod conjunctio prima animae ad Deum est per fidem; et ideo per eam anima quasi desponsatur Deo, ut patet Osee 2.: *Sponsabo te mihi in fide*. Unde in sacra Scriptura specialiter per fornicationem idololatria, et infidelitas designantur: sed alia peccata magis remota significatione dicuntur spirituales fornicationes.

AD TERTIUM dicendum, quod hoc intelligendum est, quando mulier praestat magnam occasionem peccati viro suo, ut vir probabiliter sibi de periculo timeat; tunc enim vir potest se subtrahere ab ejus conversatione, ut dictum est (*art. praec.*).

AD QUARTUM dicendum, quod avaritia dicitur idololatria per quandam similitudinem servitutis, quia tam avarus, quam idololatra potius servit creaturae, quam Creatori; non autem per similitudinem infidelitatis, quia corruptio infidelitatis est in intellectu, sed avaritia est in affectu.

AD QUINTUM dicendum, quod verba Magistri sunt accipienda de sponsa-

libus, quia propter crimen superveniens sponsalia solvi possunt: vel si loquatur de matrimonio, intelligendum est de separatione a communi conversatione ad tempus, ut dictum est (*in corp.*), vel quando uxor non vult cohabitare, nisi sub conditione peccandi; ut cum dicit: « Non ero uxor tua, nisi mihi de latrocinio divitias congreges »; tunc enim potius eam debet dimittere, quam latrocinia exercere.

QUAESTIO LX.

DE UXORICIDIO, IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de uxoricidio.

Circa quod quaeruntur duo.

Primo. Utrum in aliquo casu liceat uxorem occidere.

Secundo. Utrum uxoricidium matrimonium impediat.

ARTICULUS I.

250

UTRUM UXOREM DEPREHENSAM IN ACTU ADULTERII LICEAT INTERFICERE.

(*S. Thom. 4. Dist. 37. q. 2. art. 1. et seq.*).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod liceat viro uxorem interficere in actu adulterii deprehensam: lex enim divina praecipit adulteras lapidari: sed ille qui legem divinam exequitur, non peccat; ergo nec occidens propriam uxorem, si sit adultera.

2. PRAETEREA. Illud quod licet legi, licet ei, cui lex hoc committit; sed legi licet interficere adulteram, aut quamlibet personam ream mortis; cum ergo lex commiserit viro interfectionem uxoris in actu adulterii deprehensae, videtur quod ei liceat.

3. PRAETEREA. Vir habet potestatem majorem super uxorem adulteram, quam super eum qui cum ea adulterium commisit: sed si vir percutiat clericum, quem cum propria uxore invenit, non est excommunicatus; ergo videtur, quod etiam liceat interficere propriam uxorem in adulterio deprehensam.

3. PRAETEREA. Vir tenetur uxorem suam corrigere: sed correctio fit per inflictionem justae poenae; cum ergo justa poena adulterii sit mors, quia est capitale crimen, videtur, quod liceat viro uxorem adulteram occidere.

SED CONTRA. In litera (*4. Dist. 37.*) dicitur, quod « Ecclesia Dei nunquam constringitur legibus mundanis; gladium enim non habet, nisi spiritualem »: ergo videtur, quod ei, qui vult esse de Ecclesia, non sit licitus usus legis illius, quae uxoricidium permittit.

Praeterea. Vir, et uxor ad paria judicantur: sed uxori non licet interficere virum in adulterio deprehensum; ergo nec viro uxorem.

QUAESTIO LXI.

DE IMPEDIMENTO MATRIMONII, QUOD EST VOTUM SOLEMNE,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimentis, quae superveniunt matrimonio: et *primo* de impedimento, quod provenit matrimonio inconsummato, scilicet de voto solemni; *secundo* de impedimento, quod provenit matrimonio consummato, scilicet de fornicatione.

Circa primum quaeruntur tria.

Primo. Utrum alter conjugum, altero invito, post carnalem copulam possit religionem intrare.

Secundo. Utrum ante carnalem copulam possit religionem intrare.

Tertio. Utrum mulier possit nubere alteri vivo, priore ante carnalem copulam religionem ingresso.

ARTICULUS I.

252

UTRUM ALTER CONJUGUM, ALTERO INVITO,
POST CARNALEM COPULAM POSSIT RELIGIONEM INTRARE.

(S. Thom. 4. Dist. 27. q. 1. art. 3. q. 1. et seq.).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod alter conjugum etiam post carnalem copulam possit, altero invito, ad religionem transire, quia lex divina magis debet spiritualibus favere, quam lex humana: sed lex humana hoc permisit; ergo multo fortius lex divina permittere debuit.

2. PRAETEREA. Minus bonum non impedit majus bonum: sed matrimonii status est minus bonum, quam status religionis, ut patet 1. Corinth. 7.; ergo per matrimonium non debet homo impediri, quin possit ad religionem transire.

3. PRAETEREA. In qualibet religione fit quoddam spirituale matrimonium: sed licet de leviori religione ad arctiorem transire; ergo et licet de matrimonio leviori, scilicet carnali, ad arctius, scilicet matrimonium religionis, transire, etiam invita uxore.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Corinth. 7., ut nec etiam ad tempus vacent orationi conjuges, sine mutuo consensu a matrimonio abstinentes.

Praeterea. Nullus potest facere licite, quod est in praedictum alterius, sine ejus voluntate: sed votum religionis emissum ab uno conjugum est in praedictum alterius, quia unus habet potestatem corporis alterius; ergo unus sine consensu alterius non potest votum religionis emittere.

RESPONDEO dicendum, quod nullus potest facere oblationem Deo de alieno: unde cum per matrimonium consummatum jam sit corpus viri factum uxoris, non potest sine consensu ejus Deo ipsum offerre per continentiae votum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod lex humana considerat matrimonium, solum in quantum est in officium naturae; sed lex divina, secundum quod est sacramentum, ex quo habet omnimodam indivisibilitatem: et ideo non est simile.

AD SECUNDUM dicendum, quod non est inconveniens majus bonum impediri per minus bonum, quod habet contrarietatem ad ipsum, sicut etiam bonum per malum impeditur.

AD TERTIUM dicendum, quod in qualibet religione contrahitur matrimonium ad unam personam, scilicet ad Christum, cui tamen ad plura obligatur aliquis in una religione, quam in alia: sed matrimonium carnale, et religionis non fiunt ad unam personam; et ideo non est simile.

ARTICULUS II.

253

UTRUM ALTER CONJUGUM POSSIT, ALTERO INVITO,
ANTE CARNALEM COPULAM RELIGIONEM INTRARE.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod nec etiam ante carnalem copulam possit unus conjugum, altero invito, religionem intrare: indivisibilitas enim matrimonii pertinet ad matrimonii sacramentum, in quantum scilicet significat perpetuam conjunctionem Christi ad Ecclesiam: sed ante carnalem copulam post consensum per verba de praesenti expressum est verum matrimonii sacramentum; ergo non potest fieri divisio per hoc, quod alter religionem intrat.

2. PRAETEREA. In ipso consensu per verba de praesenti expresso unus conjugum in alterum potestatem sui corporis transfert; ergo statim potest exigere debitum, et alter tenetur reddere: et ita non potest unus, invito altero, ad religionem transire.

3. PRAETEREA. Matth. 19. dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non separat.* sed conjunctio, quae est ante carnalem copulam, divinitus facta est; ergo non potest separari humana voluntate.

SED CONTRA est, quod, secundum Hieron. (*in princ. prologi in Evang. Joann.*), Dominus vocavit Joannem de nuptiis.

RESPONDEO dicendum, quod ante carnalem copulam est inter conjuges tantum vinculum spirituale; sed postea etiam est inter eos vinculum carnale; et ideo sicut post carnalem copulam matrimonium solvitur per mortem carnalem, ita per ingressum religionis vinculum, quod est ante carnalem copulam, solvitur, quia religio est quaedam mors spiritualis, qua aliquis saeculo moriens vivit Deo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod matrimonium ante carnalem copulam significat illam conjunctionem, quae est Christi ad animam per gratiam; quae quidem solvitur per dispositionem spirituales contrariam, scilicet per peccatum mortale: sed post carnalem copulam significat conjunctionem Christi ad Ecclesiam, quantum ad assumptionem humanae naturae in unitatem personae, quae omnino est indivisibilis.

AD SECUNDUM dicendum, quod ante carnalem copulam non est omnino translatum corpus unius sub potestate alterius, sed sub conditione, nisi interea alter conjugum ad frugem melioris vitae convolet: sed per carnalem copulam completur dicta translatio, quia tunc intrat uterque in corporalem possessionem sibi traditae potestatis; unde etiam ante carnalem copulam non

statim tenetur reddere debitum post matrimonium contractum per verba de praesenti; sed datur ei tempus duorum mensium, propter tria: primo, ut interim possit deliberare de transeundo ad religionem: secundo, ut praeparentur, quae sunt necessaria ad solemnitatem nuptiarum: tertio, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspiravit dilatam (*cap.: Institutum, 27. q. 2.*).

AD TERTIUM dicendum, quod conjunctio matrimonialis ante carnalem copulam est quidem perfecta quantum ad esse primum, sed non consummata quantum ad actum secundum, qui est operatio; et similatur possessioni corporali, et ideo nec omnimodam indivisibilitatem habet.

ARTICULUS III.

254

UTRUM MULIER POSSIT NUBERE ALTERI,
VIRO SUO ANTE CARNALEM COPULAM RELIGIONEM INGRESSO.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod mulier non possit nubere alteri, viro suo ante carnalem copulam religionem ingresso, quia illud quod cum matrimonio stare potest, non solvit matrimoniale vinculum: sed adhuc manet vinculum matrimoniale inter eos, qui pari voto religionem inrant; ergo ex hoc quod unus intrat religionem, alter non absolvitur a vinculo matrimoniali: sed quamdiu manet vinculum matrimoniale ad unum, non potest nubere alteri; ergo, etc.

2. PRAETEREA. Vir post ingressum religionis potest ante professionem redire ad saeculum: si ergo mulier posset alteri nubere, viro intrante religionem, et ipse posset alteram ducere, rediens ad saeculum; quod est absurdum.

3. PRAETEREA. Per Decretalem novam (*cap.: Non solum, de Regularib. et transeuntib. in 6.*), professio ante annum emissa pro nulla reputatur; ergo si post talem professionem ad uxorem redeat, tenetur eum recipere; ergo neque per introitum viri in religionem, neque per votum datur mulieri potestas alteri nubendi.

SED CONTRA. Nullus potest alterum obligare ad ea quae sunt perfectionis: sed continentia est de his quae ad perfectionem pertinent; ergo mulier non arctatur ad continentiam ex hoc, quod vir religionem ingreditur: et sic potest nubere.

RESPONDEO dicendum, quod sicut mors corporalis viri hoc modo vinculum matrimoniale solvit, ut mulier nubat cui vult, secundum Apostoli sententiam (*1. Cor. 7.*); ita etiam post mortem spiritualem viri, per religionis ingressum, poterit cui voluerit nubere.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quando uterque pari voto continentiam vovet, tunc neuter conjugali vinculo abrenuntiat; et ideo adhuc manet: sed quando unus tantum vovet, tunc, quantum est in se, abrenuntiat vinculo conjugali; et ideo alter absolvitur a vinculo illo.

AD SECUNDUM dicendum, quod non intelligitur mortuus saeculo per religionis ingressum, quousque professionem emiseric: et ideo usque ad tempus illud tenetur eum uxor sua expectare.

AD TERTIUM dicendum, quod de professione sic emissa ante tempus determinatum a jure est idem iudicium, quod de voto simplici: unde sicut post votum simplex viri mulier ei debitum reddere non tenetur, tamen ipsa non habet potestatem alteri nubere; ita et hic.

QUAESTIO LXII.

DE IMPEDIMENTO QUOD SUPERVENIT MATRIMONIO CONSUMMATO
QUOD EST FORNICATIO,
IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimento, quod supervenit matrimonio consummato, scilicet de fornicatione, quae impedit matrimonium praecedens quoad actum, remanente vinculo matrimoniali.

Circa quod quaeruntur sex.

Primo. Utrum liceat viro dimittere uxorem causa fornicationis.

Secundo. Utrum ad hoc teneatur.

Tertio. Utrum proprio iudicio eam dimittere possit.

Quarto. Utrum vir, et uxor quantum ad hoc sint aequalis conditionis.

Quinto. Utrum post divortium debeant manere innupti.

Sexto. Utrum post divortium possint reconciliari.

ARTICULUS I.

255

UTRUM PROPTER FORNICATIONEM LICEAT VIRO UXOREM DIMITTERE.

(S. Thom. 4. Dist. 35. q. unic. art. 1. et seq.).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod propter fornicationem non liceat viro uxorem dimittere: non enim est malum pro malo reddendum: sed vir, dimittendo uxorem propter fornicationem, videtur malum pro malo reddere; ergo non licet.

2. PRAETEREA. Majus peccatum est, si uterque fornicetur, quam si alter tantum: sed si uterque fornicetur, non poterit propter hoc fieri divortium; ergo nec si unus tantum fornicatus fuerit.

3. PRAETEREA. Fornicatio spiritualis, et quaedam alia peccata sunt graviora, quam fornicatio carnalis: sed propter illa non potest fieri separatio a toro; ergo nec propter fornicationem carnalem.

4. PRAETEREA. Vitium contra naturam magis remotum est a bonis matrimonii, quam fornicatio, quae modo naturae fit; ergo magis debuit poni causa separationis, quam fornicatio.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 5.

Praeterea. Illi, qui frangit fidem, non tenetur aliquis servare fidem: sed conjux fornicando fidem frangit, quam alteri conjugii debet; ergo alter potest alterum causa fornicationis dimittere.

RESPONDEO dicendum, quod Dominus dimittere uxorem concessit propter fornicationem in poenam illius qui fidem fregit, et in favorem illius qui fidem servavit, ut non sit adstrictus ad reddendum ei debitum, qui non servavit

RESPONDEO dicendum, quod virum interficere uxorem contingit *dupliciter uno modo* per iudicium civile, et sic non est dubium, quod sine peccato potest vir zelo iustitiae, non livore vindictae, aut odii motus uxorem adulteram in iudicio saeculari accusare criminaliter de adulterio, et poenam mortis a lege statutam petere; sicut etiam licet aliquem accusare de homicidio, aut de alio crimine: non tamen talis accusatio potest fieri in iudicio ecclesiastico, quia Ecclesia non habet gladium materiale, ut in litera dicitur (*loc. cit.*): *alio modo*, potest eam per seipsum occidere, non in iudicio convictam, et sic extra actum adulterii eam interficere, quantumcumque sciat eam esse adulteram, neque secundum leges civiles, neque secundum legem conscientiae licet. Sed lex civilis quasi licitum putat, quod in ipso actu eam interficiat, non quasi praecipiens, sed quasi poenam homicidii ei non infligens, propter maximum incitamentum, quod habet vir in tali facto ad occisionem uxoris: sed Ecclesia in hoc non est adstricta legibus humanis, ut iudicet eum sine reatu poenae aeternae, vel poenae ecclesiastico iudicio infligendae, ex hoc quod est sine reatu poenae infligendae per iudicium saeculare: et ideo in nullo casu licet viro occidere uxorem propria auctoritate.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod poenam illam infligendam non commisit lex personis privatis, sed personis publicis, quae habent officium ad hoc deputatum: vir autem non est iudex uxoris; et ideo non potest eam interficere, sed coram iudice accusare.

AD SECUNDUM dicendum, quod lex civilis non commisit viro occisionem uxoris, quasi praecipiens, quia sic non peccaret, sicut non peccat minister iudicis latronem occidens condemnatum ad mortem, sed permisit poenam non adhibens: unde etiam difficultates quasdam opposuit, quibus retraherentur viri ab uxoricidio.

AD TERTIUM dicendum, quod ex hoc non probatur, quod sit licitum simpliciter, sed quantum ad immunitatem ab aliqua poena; quia etiam excommunicatio quaedam poena est.

AD QUARTUM dicendum, quod *duplex* est congregatio: *quaedam* oeconomica, sicut familia aliqua: et *quaedam* politica, sicut civitas, et regnum: ille igitur, qui praeest secundae congregationi, ut rex, potest infligere poenam et corrigentem personam, et exterminantem ad purgationem communitatis, cuius curam gerit: sed ille qui praeest in prima congregatione, ut paterfamilias, non potest infligere nisi poenam corrigentem, quae se non extendit ultra terminos emendationis, quam transcendit poena mortis: et ideo vir, qui sic praeest uxori, non potest ipsam interficere, sed alias accusare, vel castigare.

ARTICULUS II.

251

UTRUM UXORICIDIUM IMPEDIAT MATRIMONIUM.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod uxoricidium non impediat matrimonium: directius enim opponitur adulterium matrimonio, quam homicidium: sed adulterium non impediat matrimonium; ergo nec uxoricidium.

2. PRAETEREA. Gravius est peccatum occidere matrem, quam uxorem, quia nunquam licet verberare matrem; licet autem quandoque verberare uxorem: sed occisio matris non impediat matrimonium; ergo nec uxoris occisio.

3. PRAETEREA. Magis peccat, qui uxorem alterius propter adulterium in-

terficit, quam qui uxorem propriam, in quantum minus habet de motivo, et minus ad eum spectat eius correctio: sed qui alienam uxorem occidit, non impeditur a matrimonio; ergo nec ille qui propriam uxorem interficit.

4. PRAETEREA. Remota causa, removetur effectus: sed peccatum homicidii potest per poenitentiam removeri; ergo et impedimentum matrimonii, quod ex eo causatur: et ita videtur, quod post peractam poenitentiam non prohibeatur matrimonium contrahere.

SED CONTRA est, quod canon (*cap. 5. 13. q. 2.*) dicit: « Interfectores suarum conjugum ad poenitentiam redigendi sunt, quibus penitus denegatur conjugum ».

Praeterea. In eo, in quo quis peccat, debet etiam puniri: sed peccat contra matrimonium, qui uxorem occidit; ergo debet puniri, ut matrimonio privetur.

RESPONDEO dicendum, quod uxoricidium ex statuto Ecclesiae matrimonium impedit; sed quandoque impedit contrahendum, et non dirimit contractum, quando scilicet propter adulterium vir occidit uxorem, aut etiam propter odium: tamen si timetur de incontinentia ipsius, potest cum eo dispensari per Ecclesiam, ut licite matrimonium contrahat: quandoque etiam dirimit contractum, ut quando aliquis interficit uxorem suam, ut ducat eam, cum qua moechatur; tunc enim efficitur illegitima persona simpliciter ad contrahendum cum illa, ita quod si de facto cum ea contraxerit matrimonium, dirimitur: sed per hoc non efficitur simpliciter persona illegitima respectu aliarum mulierum; unde si cum alia contraxerit, quamvis peccet, contra statutum Ecclesiae faciens, tamen matrimonium contractum non dirimitur propter hoc.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod homicidium, et adulterium in aliquo casu impediunt matrimonium contrahendum, et dirimunt contractum, sicut de uxoricidio dicitur hic, et de adulterio infra dicitur (*q. 62. art. 3.*). Vel dicendum, quod uxoricidium est contra substantiam conjugii, sed adulterium est contra bonum fidei ei debitae: et sic adulterium non est magis contra matrimonium, quam uxoricidium: et ita ratio procedit ex falsis.

AD SECUNDUM dicendum, quod, simpliciter loquendo, gravius peccatum est occidere matrem, quam uxorem, et magis contra naturam, quia naturaliter homo matrem reveretur: et ideo minus inclinatur ad interfectionem matris, et prior est ad interfectionem uxoris; ad cuius pronitatis repressio- nem uxoricidis est matrimonium ab Ecclesia interdictum.

AD TERTIUM dicendum, quod talis non peccat contra matrimonium, sicut ille qui propriam uxorem interficit; et ideo non est simile.

AD QUARTUM dicendum, quod non est necessarium, quod deleta culpa, deleatur omnis poena, sicut de irregularitate patet; non enim poenitentia restituit in pristinam dignitatem, quamvis possit restituere in pristinum statum gratiae, ut dictum est.